

Mein Kampf voor iedereen te koop?

V.S.E. Falger¹

Zeventig jaar na de dood van Adolf Hitler verloopt het copyright op zijn antisemitische en antidemocratische boek dat iedereen van titel kent maar dat slechts door weinigen is gelezen. Aan de kwaadaardigheid van het boek bestaat geen twijfel: de auteur is door middel van oorlog en uitroeiing verder gekomen dan hij had gedacht. Maar tevens stelde hij dat hij, als hij had geweten dat hij ooit Rijkskanselier van Duitsland zou worden, zijn boek niet had gepubliceerd². In die paradox schuilt het geheim van *Mein Kampf*. Zonder dat boek had het *Dritte Reich* hoogstwaarschijnlijk niet bestaan. Zonder beperking kunnen beschikken over wat wel de ‘bruine bijbel’ wordt genoemd is een belangrijke voorwaarde voor iedere serieuze poging de meest sinistere periode uit de 20^e eeuw te doorgronden. Antifascisten zouden juist moeten ijveren voor brede beschikbaarstelling van Hitlers boek, liefst in een goed geannoteerde moderne Nederlandse vertaling.

De discussie over de zinnigheid van het verbod op de verkoop van *Mein Kampf* wegens zijn haatzaaiende karakter is bepaald niet van de laatste tijd. Op grond van art. 137e van het Wetboek van Strafrecht (verbod op verkoop van geschriften die aanzetten tot haat en discriminatie) en dankzij de alerte vliegende brigades van antifascisten, lezen we met enige regelmaat berichten in de krant over wéér een exemplaar dat openlijk in Nederland te koop werd aangeboden en vervolgens in beslag is genomen. Het meeste opzien baarde recentelijk de aanklacht wegens aanzetten tot haat tegen een specifieke bevolkingsgroep – joden – door exemplaren van het gewraakte boek in een Amsterdamse winkel tentoon te stellen en te verkopen. De eigenaar van de ‘Totalitarian Art Gallery’ vond het verkoopverbod volledig achterhaald omdat de inhoud van het boek via internet gratis is te downloaden en zowel antiquarisch als in moderne buitenlandse druk eenvoudig gekocht kan worden³. De juridische finesses van de halfslachtige uitspraak van de Amsterdamse rechtbank die volgde – geen veroordeling van de wetsovertreder maar wel inbeslagname van het *corpus delicti* – laten we hier onbesproken. Er zitten andere, wat mij betreft veel interessantere kanten aan dit steeds weer in het nieuws opduikende morele dilemma: de vrijheid van informatieverschaffing door de boekhandelaar in het algemeen als afgeleide van de vrijheid van meningsuiting waarvan een koper gebruik maakt als hij *Mein Kampf* wil aanschaffen, versus het alleen in dit geval hoger gestelde verbod op haatzaaien. Ik ga dieper in op een drietal aspecten: de historische betekenis en achtergronden van het boek, de auteur als vervent lezer en het verzamelen van memorabilia uit de Tweede Wereldoorlog.

Het boek

[afbeelding 1: titelpag. MK 1932]

Als Hitler niet tot vijf jaar gevangenisstraf was veroordeeld wegens zijn aandeel in de poging tot staatsgreep in München in november 1923, had hij niet de ‘rust’ gehad om in hoog tempo twee boeken te schrijven. Deel 1, dat in juli 1925 verscheen onder de titel *Eine Abrechnung*, is autobiografisch van karakter maar vooral ook een aaneenrijging van gifspuiterij tegen het (internationale) jodendom, schrijvers, politici, academici en natuurlijk zijn tegenstanders in

---

1 V.S.E. Falger doceerde tot 2007 internationale betrekkingen aan studenten geschiedenis en internationaal recht aan de Universiteit Utrecht en is mede-eigenaar van antiquariaat Serendipity te Midden-Beemster dat op 1 mei een ruime collectie boeken e.d. over en uit de Tweede Wereldoorlog presenteert. *Mein Kampf* is daar wel te zien maar niet te koop. Zie verder www.serendipity-books.nl.

2 Th.W. Ryback, *Hitler's private library. The books that shaped his life*, 2008, p. 93.

3 *Noordhollands Dagblad*, 22 november 2014; *de Volkskrant*, 28 okt. 2013.

eigen kring. Dit eerste boek werd slecht ontvangen en verkocht navenant, mede doordat het politieke tij Hitler niet meezat. Het was de korte bloeiperiode van de Weimarrepubliek onder leiding van Gustav Stresemann waarin de Duitse economie opveerde en er voor de nationaal-socialistische rancuneleer bij de kiezers nauwelijks belangstelling bestond. Dat deed Hitler niet; hij schreef onmiddellijk na de publicatie van deel 1 een tweede deel dat 400 pagina's politieke uiteenzetting van de rol van de NSDAP in Duitsland, de behoefte aan *Lebensraum*, een rassenleer gebaseerd op *Blut und Boden*, en opnieuw een agressieve waarschuwing tegen wat hij zag als de gevaren van het jodendom bevatte. De ontvangst van deel 2 was nog beroerder dan van deel 1: een jaar na publicatie in 1926 waren er nog geen 700 exemplaren verkocht⁴. Hitler schreef de boeken omdat hij opgesloten zat en nadien niet mocht spreken in het openbaar. Schrijven vond hij eigenlijk maar niks want met boeken was nog nooit een revolutie ontketend – wel met redevoeringen. Maar zijn gedwongen verbale zwijgen legde wel de basis voor twee boeken, later verenigd tot één band, die niet alleen de organisatorische en ideologische eenheid van de Nazipartij beklonken maar de auteur na 1933 ook een rijk man maakten. Hitler schreef zelfs een derde deel dat handelde over Duistland in de wereld. Hoewel het bekende thema's uit de twee eerdere delen bevatte, werd het nooit uitgegeven mede doordat de thematiek te brisant werd geacht. Hitler liet het typoscript in een kluis van zijn uitgever opbergen onder consigne het nooit aan iemand anders te laten lezen. Het werd in mei 1945 door een Amerikaanse inlichtingenofficier in beslag genomen en berust nu bij het Duitse federale archief⁵. Een geredigeerde uitgave hiervan verscheen in 2003 in het Engels bij Enigma Books onder de titel *Hitler's second book. The unpublished sequel to 'Mein Kampf'*. In Nederland niet verkrijgbaar via de bekende antiquarensites maar probleemloos te bestellen in de Verenigde Staten. [afbeelding 2: cover H's second book]

De achtergronden van *Mein Kampf* zijn deels terug te vinden in de tekst zelf, maar de inspiratiebronnen worden natuurlijk lang niet altijd netjes met literatuurverwijzingen genoemd. Hier treedt een eigenaardigheid op in de serieuze studie van Hitler, namelijk dat er relatief weinig aandacht is geschonken aan wat Hitler las en wat er in zijn bibliotheek stond. De reconstructie van de ontwikkeling van Hitlers nationaal-socialistische politieke filosofie is op een zeer boeiende en originele wijze verricht door Timothy W. Ryback in *Hitler's private library*.¹ [afbeelding 3: cover Rybacks boek, Amerikaanse editie] Ryback besteedde vijf jaar aan het bestuderen van de bibliotheek die de Amerikaanse troepen in een zoutmijn bij Hitlers privéverblijf 'Berghof' in Berchtesgaden aantroffen en waarvan zo'n 1.200 titels terecht kwamen in de 'Rare Book Department' van de Library of Congress in Washington D.C. Ook op andere plaatsen in de VS kwamen boeken uit Hitlers collectie terecht. Door zich te richten op de boeken waarin marginalia aanwezig waren – enkele verticale strepen, dubbele strepen, uitroeptekens, in enkele gevallen een woord of een paar woorden bij wijze van commentaar – kon Ryback met redelijke zekerheid aannemen dat Hitler deze boeken ook werkelijk had gelezen. Ook uit de gesprekken die Hitler voerde en waarvan veel is overgeleverd in opgetekende verslagen en memoires van medewerkers en bezoekers, wordt zijn belezenheid zichtbaar. Die belezenheid was omvangrijk qua aantal en zeer gevarieerd naar inhoud, variërend van detectives tot Nietzsche en Nostradamus. Hitlers geheugen voor detailinformatie, o.a. op militair gebied, was fenomenaal en hij overtroefde menige hooggeplaatste officier met zijn militaire feitenkennis⁶. De *Brockhaus* was zijn toeverlaat, een gegeven dat vaak wordt aangehaald om Hitlers vermeend amateurisme te bewijzen. Inderdaad, aan academische geleerdheid had hij een hekel en een van zijn grote overwinningen is die op Prof. Dr. Otto Dickel in 1921 geweest. Deze academicus leek even in

4 Ryback 2008, p. 79.

5 G.L. Weinberg, ed., *Hitler's second book. The unpublished sequel to 'Mein Kampf'*, 2003, p. xiii.

6 Ryback 2008, p. 179.

staat om Hitlers ambitie partijleider te worden te verhinderen, door de politieke opvattingen van de in opkomst zijnde Hitler op zeer welsprekende wijze te filteren. De evenzeer uiterst succesvolle volksredenaar Hitler sloeg met totalitair-politieke middelen terug en wist de absolute macht binnen de partij aan zich te trekken. Dit vormende moment bracht Hitler ertoe in *Mein Kampf* te schrijven dat hij meer een man van de daad dan van de pen was: hij zag zichzelf eerder als stukkschrijver voor de *Völkischer Beobachter* dan als volwaardig schrijver. Maar de noodzaak een doortimmerde ideologische canon voor de Nazi-partij te produceren is zeker een van de gevolgen van de ervaringen met Dickel geweest⁷.

[afbeelding 4: cover Karl May's ICH – of liever portretfoto?]

Ryback filtert uit de restanten van Hitlers bibliotheek een beeld van iemand die zijn jeugdliefde Karl May tot het eind van zijn leven trouw bleef. De durf en moed in deze boeken zijn voorbeelden voor het echte leven. Ook de Zweedse ontdekkingsreiziger Sven Hedin oefende grote aantrekkingskracht op Hitler uit, niet het minst door Hedins opvatting dat het Roosevelt was geweest die Europa in de tweede oorlog had gestort. Hedin was een van Hitlers weinige echte helden en ze ontmoetten elkaar meerdere keren. Tot die categorie van helden kan ook Frederik II van Pruisen gerekend worden, *der alte Fritz* die politieke en militaire tegenslagen steeds weer in zijn eigen voordeel wist om te vormen. Goebbels, die natuurlijk goed wist dat Hitler gevoelig was voor boeken die zijn eigen denkbeelden bevestigden, schonk aan het eind van de oorlog een Duitse vertaling van Thomas Carlyle's zeer bewonderende biografie van Frederik. De Rijkskanselier voelde het als een ruggensteun in moeilijke tijden – het was 1945 – en het voorval illustreert hoe Hitler tot het eind toe in boeken zijn grote troost en inspiratie vond. Uit het Engels vertaalde boeken inspireerden hem wel vaker en soms zelfs doorslaggevend. Het duidelijkste voorbeeld is wel het sterk antisemitische *Der internationale Jude: ein Weltproblem* van Henri Ford (1922) geweest (*The international Jew: the world's foremost problem*)⁸. [afbeelding 5: cover H. Fords *Der internationale Jude*] Dit boek werd niet in de collectie teruggevonden, maar het is bekend dat een portret van Ford in de gevangenis Landsberg Hitler gezelschap hield. Ryback vond wel een druk beschreven en beduimd exemplaar van Hans Günthers *Rassenkunde des deutschen Volkes*, een boek dat duidelijke sporen in *Mein Kampf* naliet en dat geldt als de 'wetenschappelijke' grondslag voor de racistische kern van het nationaal-socialisme. Otto Strasser, een vroege medewerker van Hitler, stelde overigens dat gesprekken die Hitler voerde van meer invloed waren dan de boeken die hij las. Zoiets is achteraf niet vast te stellen, al was het maar omdat Hitler in gesprekken, discussies en redevoeringen zijn toehoorders altijd domineerde, terwijl het lezen van boeken een andere attitude met zich meebrengt. Is er iets bekend over de boekenverslinder die Hitler onmiskenbaar ook was?

Adolf Hitler als lezer

Als vrijgezel tot de dag van zijn dood trok Hitler zich 's avonds terug in zijn studeer- of slaapkamer waar hij met een pot thee tot diep in de nacht een heel boek uitlas, een gewoonte die hij zijn hele volwassen leven volhield⁹. Meer dan 10.000 boeken dus. Wanneer hij wat las is deels gereconstrueerd uit de gesprekken die hij voerde waarin het laatst gelezen boek geregeld ter sprake kwam. Jammer genoeg hield Hitler niet op schrift bij wat hij las, zoals er ook geen catalogus van zijn collectie van ongeveer 16.000 boeken was. Hij herschikte herhaaldelijk zijn boekenbezit, verspreid over de verschillende locaties waar hij tijdelijk verbleef – een detail waar Ryback helaas niet verder op in gaat. Het zou iets te maken kunnen hebben met Hitlers 'leestheorie': opvattingen die de lezer al had, worden aangevuld met

7 Ryback 2008, p. 47-49, 53-58.

8 Ryback 2008, p. 69-71.

9 Ryback 2008, p. 115-117, 230.

informatie uit een boek zoals ook een mozaïek gevormd wordt¹⁰. In *Mein Kampf* beveelt Hitler aan een boek eerst globaal te verkennen (conclusie, inhoudsopgave, soms zelfs de index) en dan de bruikbare tekstdelen als het ware geordend op te slaan in het geheugen dat die informatie reproduceert op het moment dat dat nodig is. Lezen is dus gewoon werken, al versmaadde hij detectives niet. Op de ‘Berghof’ werd ’s avonds absolute stilte vereist, zoals een bord bij de studeerkamer van Hitler duidelijk maakte. Zelfs Eva Braun werd weggeblaft toen ze het een keer waagde hem tijdens zijn leestijd te storen.

[afbeelding 6: Hitler voor zijn boekenkast, 1925]

Hoe kwam Hitler aan zijn boeken? In zijn jonge jaren meed hij dure boekwinkels maar ging vaak antiquariaten af¹¹. Hij was trots op zijn boekenbezit zoals zijn foto vóór de boekenkast laat zien. Later kon men hem geen groter plezier doen dan een mooie uitgave van een belangrijk geacht werk geven. Leni Riefenstahl redde haar carrière nadat zij tijdens een bezoek aan Hitler haar bezorgdheid had geuit over een aantal Joodse collega’s en bovendien zijn verzoek om artistiek hoofd van de Duitse filmindustrie te worden had afgewezen, door later een kostbare eerste druk van het verzamelde werk van de Duitse filosoof Fichte te schenken – met opdracht, uiteraard. In de restanten van Hitlers bibliotheek zijn veel opdrachtexemplaren gevonden en ook speciaal ingebonden boeken met de rijksadelaar die in zijn klauwen de swastika vasthoudt. Waar zijn al die boeken toch gebleven? Behalve het door de Amerikanen geconfisqueerde deel en nog enkele plukjes boeken uit de in brand gestoken *Führerbunker* in Berlijn, is het overgrote deel als oorlogsbuit naar de Sovjet-Unie overgebracht. Daarvan is een deel in de jaren ’90 nog een keer gesignaleerd in een kerk in Moskou, maar verder loopt ieder spoor dood¹². Individuele soldaten hebben zich overigens, zoals dat gaat in oorlogstijd, souvenirs – ook boeken uit de Hitlercollectie – toegeëigend. Zo nu en dan duikt er een op en weet altijd de aandacht te trekken. [afbeelding 7: ex libris Hitler]

Collectors items van de Tweede Wereldoorlog

Een recente opiniepeiling in het *Noordhollands Dagblad* legde de lezers de stelling voor: ‘Laat de handel in nazispullen vrij’. De motivering was dat die spullen, waartoe ook *Mein Kampf* hoort, getuigen van onze geschiedenis zijn. Los van het feit dat allerlei, dus ook Duitse, oorlogsmemorabilia gemakkelijk wereldwijd via internet te koop zijn, is er de vraag waar de grens ligt tussen acceptabele en onwelgevallige getuigen der geschiedenis. 77% van de 383 stemmen pleit voor vrij laten van deze handel, 23 % is het daar mee oneens¹³. De stelling werd geïnspireerd door het standpunt van Arthur Graaff van de AFVN/Bond van Antifascisten die wil dat alle handel in nazispullen wordt verboden.

Als wij ons beperken tot *Mein Kampf* en, bijvoorbeeld, boeken uit de hier besproken Hitlercollectie, is het duidelijk dat de interesse voor dit soort items groeit en er flinke prijzen worden betaald voor echte bijzonderheden. Eén voorbeeld, al betreft het geen boek: in november 2014 werd een onbetekenend stadsgezichtje van München op een veiling in Neurenberg voor 130.000 euro verkocht – en dan bestond er zelfs nog twijfel over of Hitler inderdaad wel de maker was¹⁴. Vooruit, nog een: Paul Gerbi, in 2013 92 jaar oud en sergeant in generaal Philippe Leclerc’s 2^e pantserdivisie, was samen met zijn Franse maats in april

10 Ryback 2008, p. 114.

11 Ryback 2008, p. 171.

12 Ryback 2008, p. 224 noot.

13 *Noordhollands Dagblad*, 10 maart 2015.

14 *de Volkskrant*, 24 nov. 2014.

1945 eerder op de ‘Berghof’ dan de Amerikanen. Ook de Fransen namen wat souvenirs mee, Paul Garbi vertrok met vier albums met foto’s en uitingen van bewondering voor Hitler uit de jaren ’30 en ’40. [afbeelding 8: Man toont twee boeken uit H-collectie] Hij verkocht de set op een veiling in Frankrijk voor € 10.100 – de opbrengst was voor de kleinkinderen want zijn kinderen hadden geen belangstelling voor de albums¹⁵. Hoewel het mooier was geweest als de boeken in een openbare verzameling waren gekomen, zijn ze nu toch bewaard en kunnen ze nog steeds getuigen van hun nu onbegrijpelijke bewondering voor de man die kon zeggen ‘Du bist nichts, dein Volk ist alles’ en dat volk naar de afgrond leidde.

Daarom is het naar mijn inzicht onjuist en ook onzinnig om het wie dan ook moeilijk te maken kennis te nemen van de inhoud van dit cruciale monument van haat. De oorspronkelijke Duitse tekst, in het gotisch schrift, is inderdaad moeilijk leesbaar. De Nederlandse vertaling, *Mijn kamp*, van de dichter-fascist Steven Barends daarentegen blijft weliswaar zware kost (850 blz.) maar is zeker leesbaar. Veel beter zou het zijn als bijv. het NIOD een uitstekend geannoteerde moderne vertaling zou verzorgen die dan natuurlijk ook vrij verkrijgbaar moet zijn. Misschien dat de nieuwe minister van justitie Van der Steur, zoon van de befaamde antiquaar Ab van der Steur uit Haarlem, van huis uit in deze kwestie ruimdenkender is en het intussen nutteloze verkoopverbod zal willen afschaffen. Het komt er toch een keer van want zelfs in Duitsland bereidt het Institut für Zeitgeschichte een nieuwe uitgave voor die begin 2016 moet verschijnen. Om er voor te zorgen dat het Duitse verbod op ‘Volksverhetzung’ niet overtreden wordt, moet er een duidelijk onderscheid met het originele werk bestaan. Dat zal waarschijnlijk wel lukken als de nieuwe editie rond de 2.000 blz. gaat tellen (tegen 780 blz. in oudere drukken) en van ruim 5.000 wetenschappelijke commentaren wordt voorzien, plus een inleiding en een register¹⁶. Discussie over de wenselijkheid van verkrijgbaarheid van het meest beruchte boek van de 20^e eeuw zal er altijd blijven, maar 2015 is een gepast moment om ook in Nederland een verantwoorde heruitgave te bevorderen en daarna het krachteloze verbod op verkoop van antiquarische exemplaren op te heffen.

[afbeeldingen 9a en/of 9b: Nedse vertaling MK]

Geraadpleegde literatuur:

- Adolf Hitler, *Mein Kampf*, München, Verlag Franz Eher Nachfolger, 1932 (1. Aufl. der kart. Ausgabe)
- , *Mijn kamp*, Amsterdam, De Amsterdamsche Keurkamer, 4^e druk (26^e tot 50^e duizendtal), vertaling van Steven Barends
- Groen, Leonie, ‘Verbied handel in nazispullen’, in *Noordhollands Dagblad*, 9 maart 2015
- Groeneveld, Gerard, *Zwaard van de geest. Het bruine boek in Nederland 1921-1945*, Nijmegen, Vantilt, 2001
- Künstler und Literatur-Agentur Brachwitz, ‘*Mein Kampf* in kommentierter Neuauflage’, 19. Februar 2015
- Murphy, John, ‘Why did my grandfather translate *Mein Kampf*?’, in *BBC News Magazine*, 14 January 2015
- Plöckinger, Othmar, *Geschichte eines Buches: Adolf Hitlers ‘Mein Kampf’*, München, Oldenbourg Verlag, 2006
- Porter, Tom, ‘Hitler’s personal copy of *Mein Kampf* expected to fetch 62,000 pounds in online auction today’, in *International Business Times*, November 1, 2014
- Rechtbank Amsterdam, http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLJ:NL:P_BAMS:2014:7866

15 S. Wilson, ‘French war veteran sells...’, *The Telegraph*, 23 nov. 2013.

16 <http://www.ifz-muenchen.de/aktuelles/themen/edition-mein-kampf/>; met dank aan Alisa Fowler, Bayerische Staatsbibliothek, München, voor deze verwijzing.

Ryback, Timothy W., *Hitler's private library. The books that shaped his life*, New York, Alfred Knopf, 2008

-----, *Hitlers privébibliotheek*, Amsterdam, Balans, 2008

-----, 'A disquieting book from Hitler's library', in *New York Times*, December 7, 2011

Weinberg, Gerhard L., *Hitler's second book. The unpublished sequel to Mein Kampf by Adolf Hitler*, New York, Enigma Books, 2003

Westerlaken, Nell, 'Aquarel Hitler verkocht', in *de Volkskrant*, 24 nov. 2014

Wilson, Steve, 'French war veteran sells photo albums taken as 'souvenirs' from Adolf Hitler's library', *The Telegraph*, 23 November 2013

Onderschriften bij de eerder toegezonden afbeeldingen:

- (1) Titelpagina eerste gekartonneerde uitgave van *Mein Kampf*, 1932. (foto: Th. Molenaar)
- (2) Het onbekende, nooit gepubliceerde derde deel van *Mein Kampf*, hier in Engelse vertaling. (foto auteur)
- (3) Eerste druk van *Hitler's private library* (2008). (foto auteur)
- (4) Voorplat van de autobiografie van Hitlers held Karl May (Karl-May-Verlag, Bamberg, 23^e druk, 1963). (foto auteur)
- (5) Voorplat van de Duitse vertaling van Henri Fords antisemitische boek en bron van inspiratie voor Hitler, *The international Jew*, 1922. (foto: Wikipedia, die freie Enzyklopädie)
- (6) Hitler poseert voor zijn boekenkast in de Reichsgeschäftsstelle der NSDAP te München. Heinrich Hoffmann nam deze foto begin 1925, kort voordat het eerste deel van *Mein Kampf* werd gepubliceerd. (foto: Bayerische Staatsbibliothek München / Bildarchiv)
- (7) Boeken met dit ex libris komen uit de geplunderde bibliotheek van Adolf Hitler. Dit eigendomsmerk is op het binnenplat van Hitlers persoonlijke exemplaar van *Mein Kampf* geplakt. (foto: *International Business Times* / History Hunter, 2014)
- (8) Paul Garbi, hier 92 jaar, met de in 1945 buitgemaakte fotoalbums uit de 'Berghof'. (foto: AFP)
- (9) a. Boekband van de Nederlandse vertaling van *Mein Kampf*, een rechtstreekse navolging van de originele Duitse band. (foto auteur)
b. Titelpagina van de geautoriseerde Nederlandse vertaling van *Mein Kampf* bij de nationaal-socialistische uitgeverij Westland. (foto: auteur)

i Voor dit artikel is veel gebruik gemaakt van de Amerikaanse editie van Ryback. Een geannoteerde versie van het artikel treft u aan op www.serendipity-books.nl